

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Capitvlaria Regvm Francorvm

Additae sunt Marculfi monachi & aliorum formulae veteres, & Notae
doctissimorum virorum

Baluze, Etienne

Parisiis, 1677

Capitulare Aquisgranense anni DCCCXVII. de vita & conversatione
monachorum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-19366

CAPITVLARE AQVISGRANENSE

DE VITA ET CONVERSATIONE MONACHORVM,

S I V E

Conventus Aquisgranensis Abbatum & monachorum regni Francorum, in quo sancita sunt capitula octuaginta ad continendos in officio monachos: quæ cum Principis auctoritate constituta fuissent, ab eoque deinceps approbata, inter ejus Capitularia referri meruerunt. De quibus hæc habet Leo Ostiensis in Chronico Casinensi lib. I. cap. xvi. Ludouvicus Imperator, qui cognominatus est almus vel sanctus, hujus Karoli filius, quarto imperij anno Aquisgrani in palatio cum plurimis totius Francia Abbatibus religiosisque monachis conventum faciens, utilissima nostri ordinis observationi septuaginta & duo generalia capitula constituit; quæ ita ferè omnia apud nos ac si beati Benedicti regula observantur.

Anno incarnationis Domini nostri Iesu Christi DCCCXVII. imperij verò gloriosissimi Principis Hludouici quarto, vi. Idus Iulias, cum in domo Aquisgrani palatij, quæ Lateranis dicitur, Abbatres complures unâ cum suis resedissent monachis, hæc quæ subsequuntur capitula communi consilio ac pari voluntate inuolabiliter à regulis conservari decreverunt.

INCIPIVNT CAPITVLA.

De Abbatibus, mox ut ad monasteria sua remeaverint, ut regulam discant, & efficaciter legant, & quod legerint & intellexerint, cum suis observent monachis.

Concil.
T. 1. c. 3.

I. **V**T Abbates, mox ut ad monasteria sua remeaverint, regulam per singula verba discutientes pleniter legant, & intelligentes Domino opitulante efficaciter cum monachis suis implere studeant.

De monachis, ut regulam sancti Benedicti, qui valuerint, memoriter discant.

II. Vt monachi omnes, qui possunt, regulam memoriter discant.

De regulari officio, ut juxta præceptum sancti Benedicti continetur celebrent monachi.

III. Vt officium juxta quod in regula sancti Benedicti continetur celebrent monachi.

Vt tam in coquina quàmque & in cunctis monasterij officinis monachi operentur, & ut ipsi vestimenta sua lavent.

IV. Vt in coquina, in pistrino, & in ceteris officinis propriis operentur manibus, & vestimenta sua opportuno tempore lavent.

De monachis, ut post matutinalem expletionem, nisi ante constitutam surrexerint horam, denuo ad lectos suos non presumant causa dormiendi redire.

V. Vt nullo unquam tempore post vigiliis causa dormiendi, nisi contigerit eos ante horam constitutam surgere, ad lectos redeant suos.

Vt monachi, nisi in sabbato sancto Pasche, per totam quadragesimam non radantur. Alio tempore post finitum quindecim dies licito radantur, tam in sabbatis, quàm & in octavis Pasche.

VI. Vt in quadragesima, nisi in sabbato sancto, non radantur. Alio autem

tempore, semel per quindecim dies radantur, & in octavis Pasche.

De balnearum usu.

VII. Vt balnearum usus in arbitrio Prioris consistat.

De non edendis volatilibus à monachis intus forisve, nisi infirmitatis causa.

VIII. Vt volatilia intus forisve, nisi pro infirmitate, nullo tempore comedant.

Ne Episcopi monachis volatilia comedere præcipiant.

IX. Vt nullus Episcoporum monachis volatilia comedere præcipiat.

Ne à monachis poma & lactuce, nisi quando alius cibus sumitur, manducentur.

X. Vt poma & lactuce, nisi quando alius sumitur cibus, non comedantur.

De certo tempore phlebotomandi observando.

Et ut monachis tunc ibi cibus potusque magis in supplementum largiatur.

XI. Vt certum phlebotomiae tempus non observent, sed unicuique secundum quod necessitas exposulat concedatur, & specialis in cibo & in potu tunc consolatio præbeatur.

Vt si necessitas postulaverit, monachis post vespertinum cibum ante lectionem completorium potus tribuatur. Similiter quadragesimali tempore, vel quando mortuorum officium egerint.

XII. Vt si necessitas poposcerit ob operis laborem, post refectionem vespertinam, etiam & in quadragesima pari modo, & quando officium mortuorum celebratur, priusquam lectio completorii legatur, bibant.

De monacho à Priore suo increpato.

XIII. Vt cum à quocunque Priore suo increpatus quis eorum fuerit, *Mea culpa* primo dicat, dehinc prosternens se illius pedibus cum cappa, si habuerit, veniam petat. Et tunc iubente Priore surgat, & unde interrogatus fuerit rationem humiliter reddat.

Vt nudi pro qualibet culpa coram aliis non vapulent monachi.

XIV. Vt nudi pro qualibet culpa coram fratrum obtulibus non flagellentur.

Ne soli in itinere dirigantur monachi.

XV. Vt soli sine alio fratre in viam non dirigantur.

Ne sibi compadres vel commatres monachi faciant.

XVI. Vt sibi compadres commatresve non faciant, neque ofculentur feminas.

Gratian. dist. 4. De consecrat. c. 104. Monachi.

Tom. I.

Ne murmurent monachi tempore legendi & meridiano occupati ad colligendas fruges.

XVII. Vt si necessitas fuerit eos occupari in fruges colligendo, constitutum legendi & meridie paufandi tempus præmittatur, & operantes non murmurent.

De monachis quarta & sexta feria jejnantibus.

XVIII. Vt quarta & sexta feria jejnantes, ante nonam, aut post nonam, si necessitas fuerit, iuxta Prioris arbitrium, levia opera exercent.

Vt in quadragesimali tempore monachi libros accipiant.

XIX. Vt in quadragesima libris de bibliotheca secundum Prioris dispositionem acceptis, alios, nisi Prior decreverit expedit, non accipiant.

De vestimento monachis nec satis pretioso nec satis vili dando.

XX. Vt eis vestimenta nec multum vilia, nec multum pretiosa, sed mediocria dentur.

De cuculle mensura.

XXI. Vt mensura cuculle duobus consistat cubitis.

De potestate Abbatis, si extra mensuram infra postam aliquid addendum decreverit.

XXII. Vt si infra positæ mensuræ quantitatem decreverit Abbas causa necessitatis quippiam augeri, in illius maneat potestate. Alioquin hoc omnino provideat, ut camisas duas, & tunicas duas, & cucullas duas, & cappas duas unusquisque monachorum habeat, quibus verò necesse est addatur & tertia, & pedules quatuor paria, & femoralia duo paria, rocum unum, pellicias usque ad talos duas, fasciolas duas, quibus autem necesse est itineris causa, alias duas, vuantos in æstate, muffulas in hyeme vervecinas, calciamenta diurna paria duo, subalares per noctem in æstate duas, in hyeme verò foccos, saponem & uncturam sufficienter, pinguedinem ad esum, excepto sexta feria & viginti diebus ante nativitatem Domini, & septimana illa quæ ante quadragesimam vocatur quinquagesima. Vbi autem vinum non est unde emina detur, dupplicem mensuram de cervisia bona. Et quæcumque præter hæc regula iubet, singuli, cum necessitas postulaverit, absque dilatione accipiant.

De pedibus fratrum vicissim lavandis.

XXIII. Vt in quadragesima, sicut & in alio tempore, vicissim sibi pedes lavent, & antiphonas huic officio con-

O o ij

gruentes decantent. In cœna verò Domini pedes fratrum, si valet, Abbas lavet & osculetur, & demum propria manu poculum eis porrigat.

De mandato post cœnam faciendo.

XXIV. Vt mandatum, si tempus cœnæ est, tam fratrum quàm etiam peregrinorum post cœnam fiat.

De mensura monachorum, ut ea Abbates illorum sint contenti.

XXV. Vt ea quam monachi sui habent mensura sint Abbates contenti, in manducando, in bibendo, in dormiendo, in vestiendo, in operando, quando in aliis utilitatibus non fuerint occupati.

De villis fratrum, ut eas non circumstant monachi.

XXVI. Vt villas frequenter & nisi necessitas coegerit, non circumstant, neque suis illas monachis custodiendas committant. Et si eos ire ad eas necessitas fuerit, expleto necessitatis negotio ad sua mox monasteria redeant.

De Abbate vel quolibet monacho, ne ad portam monasterij cum quocunque hospite manducare presumat.

XXVII. Vt Abbas vel quispiam fratrum ad portam monasterij cum hospitibus non reficiant. In refectorio autem omnem eis humanitatem manducandi ac bibendi exhibeat. Ipse tamen ea cibi potusque mensura contentus sit quam reliqui fratres accipiunt. Si verò propter hospitalitatem voluerit ad solitam mensuram fratribus sibi que augere aliquid, in sua maneat potestate.

Ne servitores fratrum post refectioem eorum ad unam mensam, sed in propriis sedeant locis.

XXVIII. Vt servitores non ad unam mensam, sed in propriis locis, post refectioem fratrum reficiant, quibus eadem lectio quæ fratribus recitata est recitetur.

De lectore, ut nihil nisi quod regula decernit accipiat.

XXIX. Vt nihil lectori nisi quod regula jubet detur.

De Alleluya in septuagesima dimittendo.

XXX. Vt Alleluya in septuagesima dimittatur.

De Præposito, ut majorem quàm ceteri habeat potestatem.

XXXI. Vt Præpositus intra & extra monasterium post Abbatem majorem reliquis Abbati subditis habeat potestatem.

De Præposito monachis non constituendo nisi & ipse monachus sit.

XXXII. Vt monachis non nisi monachus constituatur Præpositus.

De senioribus fratribus monasterium circumeuntibus.

XXXIII. Vt de senioribus monasterium circumeuntibus quidam cum fratribus in obedientiam exeant, quidam in monasterio propter custodiam remaneant.

De novitio fratre, ut non facilis ei in monasterium tribuatur ingressus.

XXXIV. Vt novitio non facilis in monasterio tribuatur ingressus, & ut in cella hospitiu probationis causa hospitibus serviat paucis diebus. Res verò, si quas habet, parentibus suis commendet. Expleto autem probationis suæ anno, secundum quod regula præcipit inde faciat. Ipse verò nec tondeatur, nec vestimenta pristina immutet, priusquam obedientiam promittat.

De monacho, quid agat post factam professionem.

XXXV. Vt monachus, professione facta, tribus diebus cuculla coopertum habeat caput.

De puero, ut pater & mater eum ad altare offerant.

XXXVI. Vt puerum pater aut mater tempore oblationis offerant ad altare, & petitionem pro eo coram laicis testibus faciant, quam tempore intelligibili ipse puer confirmet.

De infantibus oblati, ut carnem non comedant.

XXXVII. Vt infantes oblatis carnem non nisi causa infirmitatis manducent.

De fratribus post sextam dormientibus.

XXXVIII. Vt quando fratres post sextam dormiunt, si quis eorum voluerit legere, in Ecclesia aut in lecto suo legat.

De fratribus, ut usque nonam in quadagesima operentur.

XXXIX. Et in quadagesima usque ad nonam operentur fratres, quatenus Missa celebrata tempore congruo reficiant.

De his fratribus qui quolibet modo, tamen graviter delinquant.

XL. Vt domus semota his qui fugere, aut pugnis baculisve inter se voluerint configere, aut quibus ex integro factæ sunt regulares disciplinae, habeatur hujusmodi qua in hyeme ignis possit accendi, & atrium juxta sit in quo valeant quod eis injungitur operari.

De eo qui in refectorio negligenter coram fratribus aliquid excesserit.

XL I. Vt si quis negligenter sonitum fecerit, aut aliud quid excesserit in refectorio, mox à Priore veniam petat.

De plebeio non recipiendo in monasterio, nisi monachus fieri voluerit.

XL II. Vt nullus plebeius seu Clericus secularis in monasterio ad habitandum recipiatur, nisi voluerit fieri monachus.

Ne monachus jurando sermonem proferat, nisi sicut sancti patres constituerunt loqui.

XL III. Vt nemini liceat sermonem juramenti aut affirmationis proferre, nisi sicut sancti patres soliti fuerunt loqui.

De Abbatibus cellulas monachorum vel Canonicorum habentibus.

XL IV. Vt Abbatibus liceat habere cellas in quibus aut monachi sint aut Canonici. Et Abbas provideat ne minus de monachis ibi habitare permittat quam sex.

De schola in monasterio non habenda nisi de his qui oblati fuerint.

XL V. Vt schola in monasterio non habeatur nisi eorum qui oblati sunt.

De precipuis solemnitatibus sanctorum, ut plenarium in eis officium fiat, & his monachi edant.

XL VI. Vt in precipuis solemnitatibus, id est, in natale & in octavis Domini, in Epiphania, in Pascha quoque, & Ascensione Domini, & in Pentecosten, & in sanctorum festivitatibus, id est, sancti Stephani, & in beati Iohannis Evangelistæ, & in natale infantium, in Purificatione & Assumptione sanctæ Mariæ, similiter & in beatorum Apostolorum festis, & in sancti Iohannis Baptistæ nativitate, in sancti quoque Laurentij atque Martini, seu in natalis cujuscumque sancti cujus honor in qualicumque parrochia specialiter celebratur, plenarium officium agatur, & bis reficiatur.

De jejunio Parasceve.

XL VII. Vt in Parasceve non aliud nisi panis & aqua sumatur.

De benedictione post completorium dicenda.

XL VIII. Vt benedictio post completorium à sacerdote dicatur.

De decimis dandis tam Ecclesiæ quam pauperibus.

XL IX. Vt de omnibus in elemosynam datis tam Ecclesiæ quam fratribus decimæ pauperibus dentur.

De specialibus psalmis pro elemosynariis & defunctis cantandis.

L. Vt prætermittis partitionibus psal-

terij, psalmi speciales pro elemosynariis & defunctis cantentur.

De Pentecoste, ut per hebdomadam non flectantur genua, neque jejunetur, nisi dies jejuniij extiterint.

L I. Vt in hebdomada Pentecosten non flectantur genua & non jejunetur, nisi statuti fuerint dies jejuniij.

De laicis in refectorium monachorum manducandi vel bibendi causa non ducendis.

L II. Vt laici causa manducandi ac bibendi in refectorium non ducantur.

De vestimentis & calciamentis, ut fratribus quoties expedit dentur.

L III. Vt quoties expedit necessitas, vestimenta & calciamenta & omnia necessaria fratribus dentur.

De his qui præponuntur, ut nonni vocentur.

L IV. Vt qui præponuntur, nonni vocentur.

De seniore Decano.

L V. Vt senior Decanus reliquis Decanis præponatur, & Abbate vel Præposito præfente locum proprium teneat.

De Præposito, Decano, & Cellarario.

L VI. Vt Præpositus, Decanus, Cellararius de eorum ministerio, nisi causa utilitatis aut necessitatis, non removeantur.

De libra panis, ut triginta solidos penset antequam coquantur.

L VII. Vt libra panis triginta solidis per duodecim denarios metiatur.

De dormitorio hospitum.

L VIII. Vt dormitorio juxta oratorium constituatur ubi supervenientes monachi dormiant.

De Abbatibus, ut secum monachos in itinere non nisi ad synodum ducant.

L IX. Vt Abbates monachos secum in itinere, nisi ad generalem synodum, non ducant.

De duobus signis ad tertiam, sextam, & nonam pulsandis.

L X. Vt duo tantum signa ad tertiam, sextam, nonamque pulsantur.

De monachis, ut disconfutas cappas non habeant, nisi tantum villosas.

L XI. Vt monachi cappas disconfutas præter villosas non habeant.

De Abbatibus & Præpositis atque Decanis, ut benedictionem lectoribus tribuant, licet Presbyteri non sint.

L XII. Vt Abbas, Præpositus, vel Decanus, quamvis Presbyteri non sint, lectoribus benedictionem tribuant.

Vt à fratribus docti eligantur qui supervenientibus monachis loquantur.

LXIII. Vt docti fratres eligantur qui cum supervenientibus monachis loquantur.

De incerto furto ut oratio & excommunicatio fiat, quousque qui culpabilis existit manifestetur.

LXIV. Vt de furto incerto oratio & excommunicatio à corpore & sanguine Christi fiat quousque culpabilis confiteatur.

De monacho qui adversus monachum alium testimonium protulerit.

LXV. Vt si frater adversus fratrem pro qualibet culpa testimonium protulerit, fratri perfectioni credatur.

De psalmo invitatorio & Gloria pro defunctis non cantandis.

LXVI. Vt psalmus invitatorius & Gloria pro defunctis non cantetur.

De lectore, ut suam benedictionem petat.

LXVII. Vt lector stando benedictionem postulet.

De eulogiis in refectorio fratribus à Presbyteris dandis.

LXVIII. Vt eulogie fratribus à Presbyteris in refectorio dentur.

Quod ad Capitulum primò Martyrologium legendum sit, & versus postea dicendus, inde regula.

LXIX. Vt ad Capitulum primitus Martyrologium legatur, & dicatur versus, deinde regula, aut homelia quaelibet legatur. Deinde *Tu autem Domine* dicatur.

De lectione in Capitulo exponenda.

LXX. Vt ad Capitulum lectio tradatur, similiter ad conlationem, si tempus fuerit opportunum.

De jejuniis fratrum aestivo tempore.

LXXI. Vt quando fratres aestivo tempore jejunant, post sextam dormiant.

De eo qui culpa noxa tenetur, ut die dominico remissius habeat.

LXXII. Vt is qui noxae culpa tenetur, die dominico remissius habeat, & veniam non petat.

De anniversaria die pro defuncto Abbate celebranda.

LXXIII. Vt pro Abbate defuncto anniversarium fiat officium.

De eo ut ad Missam inclinari Sanctus dicant, & ad Pater noster genua flectant.

LXXIV. Vt ad Missam Sanctus stantes & Pater noster genua flectentes dicant.

Non debet aliquis pro munere in monasterio recipi.

LXXV. Vt nullus pro munere recipiatur in monasterio, nisi quem bona voluntas & morum commendat probitas.

De mensura cibi ac potus, quae separatim monachis debet tribui.

LXXVI. Vt unicuique fratri in cibo & in potu sua mensura separatim detur, & de ipsa mensura sibi data alicui nihil tribuat.

De fratrum pinguedine, quam accipere debeant in victu quotidiano.

LXXVII. Vt fratres aliquid pinguedinis in victu quotidiano habeant, excepto sexta feria, & diebus octo ante natale Domini, & à quinquagesima usque ad Pascha.

In natale Domini, & in festivitate Pasche, monachis volatilia sumere quatuor diebus concessum est.

LXXVIII. Vt volatilia in natale Domini & in Pascha tantum quatuor diebus, si est unde, comedant. Si verò non fuerit unde, non requiratur per debitum. Si autem Abbas aut monachi abstinere se voluerint, in eorum sit arbitrio.

De mussulis monachis dandis.

LXXIX. Vt mussulae vervecinae fratribus dentur.

De disciplina modo.

LXXX. In doctrina sua Abbas apostolicam debet illam semper formulam servare, in qua dicit: *Argue, obsecra, increpa.* Id est, indisciplinatos & inquietos debet, durius arguere, obediens autem & mites & patientes ut in melius proficiant obsecrare. Negligentes verò & contemnentis ut increpet & corripiat admonemus; neque dissimulet peccata delinquentium; sed mox ut ceperint oriri, radicitus ea ut praevaleret amputet, memor periculi Heli sacerdotis de Silo. Improbos autem & duros ac superbos vel inobedientes verberum vel corporis castigatione in ipso initio peccati coërceat, sciens scriptum: *Stultus verbis non corrigitur.* & iterum: *Percute filium tuum virga, & liberabis animam ejus à morte.* In omnibus igitur omnes magistrum sequantur regulam, neque ab ea temerè declinetur à quocquam. Nullus in monasterio proprii cordis sequatur voluntatem, neque praesumat quicquam cum Abbate suo protervè infra monasterium aut foris contendere. Quod si praesumpserit, regulari disciplinae subjaceat. Si quis frequenter cor-

Regula 5.
Benedicti
c. 2.
1. Tim. 4.

Plov. 31.

reptus pro qualibet culpa, si etiam excommunicatus non emendaverit, acrior ei cedat correctio, id est, verberum vindicta in eum procedant. Similiter & qui praesumpserit claustra monasterij egredi

vel quocunque ire, vel quippiam, quamvis parum, sine iussione Abbatis facere, vindicta regulari subiaceat. Peccantes autem coram omnibus arguantur, ut ceteri metum habeant.

NOTITIA

De monasteriis quæ Regi militiam, dona, vel solas orationes debent, scripta in eodem conventu Aquisgranensi.

ANno incarnationis Domini nostri Iesu Christi DCCCXVII. Hludouicus serenissimus Augustus divina ordinante providentia conventum fecit apud Aquis sedem regiam Episcoporum, Abbatum, seu totius senatus Francorum; ubi inter ceteras dispositiones imperij statuit atque constitutum scribere fecit quæ monasteria in regno vel imperio suo dona & militiam facere possunt, quæ sola dona sine militia, quæ verò nec dona nec militiam sed solas orationes pro salute Imperatoris vel filiorum ejus & stabilitate imperij.

Hæc sunt quæ dona & militiam facere debent, numero XIV.

VLTRA RHENVM.

Monasterium sancti Benedicti.
Monasterium Ferrarias.
Monasterium Nigelli.
Monasterium sanctæ Crucis.
Monasterium Corbeia.
Monasterium sanctæ Mariæ Sueffionis.
Monasterium Stabulaus.
Monasterium Flaviniacum.
Monasterium sancti Eugendi.
Monasterium Novalicium.

Monasterium Suarizaha.
Monasterium sancti Bonifacij.
Monasterium sancti Vvigherti.

IN ALEMANNIA.

Monasterium Clehenuvanc.
Monasterium Fruhelinuvanc.
Monasterium Nazaruda.
Monasterium Campita.

IN BAVARIA.

VLTRA RHENVM.
Monasterium sancti Nazarij.
Monasterium Offunvilarij.

Monasterium Altemburc.
Monasterium Alcabe.
Monasterium Creausa.
Monasterium Mathasco.
Monasterium Buria.

IN BAVARIA.

Monasterium Manauser.
Monasterium Tegnauser.

Hæc sunt quæ nec dona nec militiam dare debent, sed solas orationes pro salute Imperatoris vel filiorum ejus & stabilitate imperij, numero XVIII.

Hæc sunt quæ tantum dona dare debent sine militia, numero XVI.

Monasterium sancti Michaëlis marisci primi.
Monasterium Balma.
Monasterium sancti Sequani.
Monasterium Natradis.

Monasterium Melaredum.
Monasterium Fossatus.
Monasterium Luda.
Monasterium sancti Gregorij.
Monasterium sancti Mauri.
Monasterium Eborreheim.
Monasterium Clinga.